

Наредба № 9
от 3 април 2008 г.
за оценка и класификация на рисковите
експозиции на банките и за установяване
на специфични провизии за кредитен риск

(Приета от Българската народна банка на 3 април 2008 г.,
обнародвана в „Държавен вестник“, бр. 38 от 11 април 2008 г.,
в сила от 11 април 2008 г.; изм. и доп., бр. 21 от 2009 г.; изм. и доп.,
бр. 48 от 2011 г.)

Глава първа

Общи положения

Предмет

Чл. 1. (1) С тази наредба се определят критериите и начините за оценка и класификация на рисковите експозиции на банките и за установяване на специфичните провизии за кредитен риск, както и контролът по спазване на тези изисквания, упражняван от Българската народна банка.

(2) Тази наредба се прилага от банки, използващи стандартизиран подход за кредитен риск по Наредба № 8 на БНБ от 2006 г. за капиталовата адекватност на кредитните институции (ДВ, бр. 106 от 2006 г.).

(3) Специфичните провизии за кредитен риск, установени по реда на тази наредба, се приспадат от собствения капитал (капиталовата база) по Наредба № 8 от 2006 г.

(4) Разпоредбите на тази наредба се прилагат на неконсолидирана и консолидирана основа.

Рискови експозиции

Чл. 2. Рискови експозиции по смисъла на тази наредба са всички кредити и други вземания на банката независимо от основанието за възникването им и използвания финансов инструмент, за които има риск от загуби и които се отчитат по амортизирана стойност.

Общи изисквания

Чл. 3. (1) Банката оценява и класифицира рисковите си експозиции, когато са налице признаци за влошаване финансовото състояние на длъжника или обстоятелства, които са довели до загуби или могат да доведат до загуби от бъдещи събития.

(2) Когато банка има повече от една експозиция към лица, които могат да се разглеждат като носители на общ риск, тези експозиции се класифицират в групата на лицето с най-висока степен на риск.

(3) Банките могат да прилагат по-детайлна и по-строга вътрешна класификация на рисковите си експозиции.

(4) Банката поддържа по всяка експозиция изчерпателна документация, която съдържа всички съществени условия и обстоятелства по сделката, както и съответната информация за оценка, класификация и установяване размера на специфичните провизии за кредитен риск.

(5) Системата за наблюдение на рисковите експозиции трябва да дава възможност за оценка както индивидуално, така и на портфейлна основа.

(6) (Нова – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Рискова експозиция или съвкупност от рискови експозиции към едно отделно лице, чиято стойност надвишава 100 000 лв., задължително се оценяват и класифицират индивидуално.

Политика за оценка на рисковите експозиции.

Вътрешен орган на банката

Чл. 4. (1) Всяка банка разработва политика за оценка на рисковите експозиции и създава вътрешен орган за наблюдение, оценка, класифициране и установяване на специфичните провизии за кредитен риск.

(2) Устройството и правомощията на органа по ал. 1 се определят във вътрешните правила, които следва да осигуряват независимост от процеса по решаване и управление на кредитите.

(3) Политиката за оценка на рисковите експозиции по ал. 1 и вътрешните правила се представят в Българската народна банка, управление „Банков надзор“, съгласно чл. 72, ал. 1 от Закона за кредитните институции в срок до 10 дни от приемането им, съответно от внасянето на изменения и допълнения в тях.

(4) Политиката за оценка на рисковите експозиции по реда на наредбата се одобрява от компетентния орган за управление на банката, прилага се последователно и включва най-малко:

1. отговорностите на звената в банката по прилагане на политиката за установяване на специфичните провизии за кредитен риск;

2. писмените процедури и механизми за вътрешен контрол на банката за установяване на специфичните провизии за кредитен риск, които включват:

а) система за класифициране, която осигурява своевременно разкриване на промените в рисковите характеристики и способства за предприемането на подходящи действия;

б) адекватни вътрешни механизми за контрол, обезпечаващи достатъчно информация при определяне на специфичните провизии за кредитен риск;

в) ясни функционални връзки между отделните звена в банката, свързани с установяването и прегледа на специфичните провизии;

г) (нова – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) подходът за изчисление на специфични провизии на портфейлна основа за група от кредити със сходни характеристики, който гарантира, че това изчисление не води до системно подценяване на специфичните провизии за този портфейл.

3. методологията за оценка на кредитния риск;

4. системата за управление на кредитния риск, която включва описание на:

а) системата за определяне степента на кредитния риск, в т.ч. контрол върху въведените кредитни лимити;

б) приеманите обезпечения и гаранции;

в) вътрешния процес за периодичен преглед на експозициите и обезпеченията и за наблюдение на просрочията.

Глава втора

Класификация на рисковите експозиции

Критерии за оценка и класификация на рисковите експозиции

Чл. 5. (1) Рисковите експозиции се оценяват и класифицират въз основа срока на забавата на изискуемите суми по тях, оценката на финансовото състояние на длъжника и източниците за изплащане на неговите задължения и други допълнителни критерии по тази наредба.

(2) Оценката на финансовото състояние на длъжника се основава на периодично изискваната и представяна от него информация съгласно чл. 61 от Закона за кредитните институции, включваща финансови отчети и други документи. Оценката на финансовото състояние включва качествения и количествения анализ, които отчитат всички обстоятелства, които биха могли да засегнат погасяването на задълженията съгласно клаузите на договора.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Рисковите експозиции, които са оценени индивидуално, на банката се класифицират в четири класификационни групи в съответствие с критериите по реда на чл. 8–11 от наредбата.

(4) (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Възстановяване на експозиция към юридическо лице в класификационната група „редовни експозиции“ е допустимо само когато са погасени всички просрочени суми, изплатени са три редовни погасителни вноски по главница и/или лихви съгласно договорения погасителен план и експозицията отговаря на условията по чл. 8, ал. 2, т. 2 и 3 от тази наредба.

(5) (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Възстановяването на експозиция към физическо лице в класификационната група „редовни експозиции“ е допустимо само ако са погасени всички просрочени суми (главница и/или лихви).

(6) Ако банката не разполага с достатъчно информация за финансовото състояние на длъжника и източниците за изплащане на неговите задължения, както и други документи, свързани с дейността му, рисковата експозиция се отнася в следващата по-високорискова класификационна група.

Експозиции към отделна държава

Чл. 6. (1) Всяка банка установява специфични провизии за кредитен риск на портфейлна основа за експозиции към отделна държава, свързани с държавния риск, с изключение на рисковите експозиции, за които има признаци за индивидуално влошаване в размери, установени в политиката за оценка на рисковите експозиции съгласно чл. 4 от наредбата.

(2) Експозициите с оригинален срок (матуритет) до шест месеца към чуждестранни лица в страната, към клонове на чуждестранни банки в страната и към чуждестранни банки с инвестиционен рейтинг, присъден от призната от БНБ Агенция за външна кредитна оценка (АВКО), не се провизират за държавен риск.

Специфични провизии

Чл. 7. (1) Специфични провизии за кредитен риск са превишението на балансовата стойност, изчислена по приложимите счетоводни стандарти, над рисковата стойност на експозицията, изчислена по реда на чл. 12 от наредбата.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Специфичните провизии за кредитен риск се установяват срещу конкретно определени експозиции, класифицирани под наблюдение, необслужвани или загуба.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Специфичните провизии за кредитен риск могат да се установяват и за група от експозиции със сходни рискови характеристики за покриване на съществуващи загуби и рискове, които не могат да бъдат конкретно определени за всяка отделна експозиция.

(4) Специфичните провизии за кредитен риск по реда на наредбата не са обект на счетоводно отчитане.

Редовни експозиции

Чл. 8. (1) Редовни са рисковите експозиции, които се обслужват и за които данните за финансовото състояние на длъжника не дават основание за съмнение, че той ще изплати изцяло задълженията си.

(2) Една рискова експозиция се класифицира като редовна, ако за нея са налице едновременно следните условия:

1. главницата и лихвите се изплащат текущо в съответствие с условията на договора или със забава до 30 дни, но само когато забавата е допусната случайно;

2. длъжникът използва заема за целите, предвидени в договора;

3. банката разполага с достатъчно актуална информация за финансовото състояние на длъжника и източниците за изплащане на неговите задължения, както и други документи, свързани с дейността му.

(3) Банките не могат да класифицират като редовни балансовите експозиции, възникнали в резултат на изпълнение на задбалансови ангажименти.

Експозиции под наблюдение

Чл. 9. (1) Експозиции под наблюдение са рисковите експозиции, при които са налице несъществени нарушения в тяхното обслужване или съществува възможност за влошаване във финансовото състояние на длъжника, което може да постави под съмнение пълното изплащане на задължението.

(2) Една рискова експозиция се класифицира като експозиция под наблюдение, ако отговаря на общите условия по ал. 1 или на едно от следните условия:

1. (изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) натрупани са просрочени плащания по главницата или по лихвите със забава от 31 до 90 дни;

2. длъжникът използва заема за цели, различни от предвидените в договора;

3. преоговорен е крайният срок на кредит с еднократно погасяване, предоставен на новообразувано дружество или на такова с недобра кредитна история.

Необслужвани експозиции

(Загл. изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.)

Чл. 10. (1) (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Необслужвани експозиции са рисковите експозиции, при които са налице значими нарушения в тяхното обслужване или има данни, че финансовото състояние на длъжника не е стабилно, текущите и очакваните му постъпления не са достатъчни за цялостно изплащане на неговите задължения към банката и към другите му кредитори, както и когато има установени слабости с ясно изразена възможност банката да понесе загуба.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Една рискова експозиция се класифицира като необслужвана експозиция, ако отговаря на общите условия по ал. 1 или на едно от следните условия:

1. натрупани са просрочени плащания по главницата или по лихвите със забава от 91 до 180 дни;

2. във финансовото състояние на длъжника има значимо влошаване, което е в състояние да застраши погасяването на задълженията.

Загуба

(Загл. изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.)

Чл. 11. (1) (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Рискови експозиции, класифицирани като загуба, са рисковите експозиции, при които поради влошаване финансовото състояние на длъжника се очаква задълженията му да станат несъбираеми, независимо че имат частична възстановителна стойност, която може да се реализира в бъдеще.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Една рискова експозиция се класифицира като загуба, ако отговаря на общите условия по ал. 1 или на едно от следните условия:

1. натрупани са просрочени плащания по главницата или по лихвите със забава над 180 дни;
2. длъжникът има траен паричен недостиг;
3. длъжникът е обявен в несъстоятелност или е в процес на ликвидация и съществува риск да останат неудовлетворени кредитори;
4. вземането, отразено като балансова позиция, е предмет на съдебно производство или е присъдено от съда на банката, но не е събрано;
5. други условия, даващи основание да се счита, че съществува опасност рисковата експозиция да не бъде изплатена.

Глава трета

Установяване на рисковата стойност на експозиция

Рискова стойност

Чл. 12. (1) Рисковата стойност на експозицията се определя, като:

1. договорените парични потоци се намаляват с процент за риск от загуби в зависимост от класификационната група на експозицията:

- а) за експозиции под наблюдение не по-малко от 10%;
- б) (изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) за необслужвани експозиции не по-малко от 50%;
- в) (изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) за експозиции, класифицирани като загуба – 100%;

2. установените по реда на т. 1 парични потоци се дисконтират чрез прилагане на метода на ефективния лихвен процент, след което се сумират.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Рисковата стойност на експозиция, по която има приемливи обезпечения или гаранции по § 1, т. 1, буква „а“ от допълнителната разпоредба, се формира, като към рисковата стойност по ал. 1 се прибавят стойността на приемливите обезпечения или гаранциите по Наредба № 8 на БНБ от 2006 г., след прилагане на изчислителните процедури по същата наредба.

(3) (Нова – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Когато по експозицията е налице обезпечение по § 1, т. 1, букви „б“ и „в“ от допълнителната разпоредба, към рисковата стойност по ал. 1 се прибавя половината от нетната му реализуема стойност.

(4) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2011 г.) За експозиции, по отношение на които е настъпило едно или повече от условията за класифициране като загуба, ал. 3 се прилага до изтичането на 12 месеца от настъпване на условието.

Глава четвърта

Преструктуриране на рисковите експозиции

Чл. 13. (1) Една експозиция се счита за преструктурирана, когато първоначалните условия на споразумението са изменени чрез даване на отстъпки от банката към длъжника, предизвикани от влошаване на финансовото му състояние, водещо до невъзможност да се изплати в срок пълният размер на дълга, които отстъпки банката не би дала при други обстоятелства.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Първоначалните условия на споразумението се считат за изменени по смисъла на ал. 1 при намаление на дълга (главница и/или лихви), замяна на част от дълга срещу собственост, рефинансиране или други финансови отстъпки от страна на банката, с изключение на промени в договорените лихвени проценти, породени от промени в пазарните лихвени нива.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) Не е преструктурирана експозиция, по която са налице едновременно следните условия:

1. договорено е удължаване общо с не повече от 2 години на срока за плащане на главницата и/или лихвите, без да се намалява нетната настояща стойност на паричните потоци по условията на допълнителните споразумения;

2. банката има основание да счита, че ще събере главницата и лихвите;

3. не са налице обстоятелства, показващи влошаване във финансовото състояние на длъжника.

(4) Преструктурираната експозиция се класифицира в класификационната група, съответстваща на признаците ѝ за влошаване преди преструктурирането, съобразно критериите по чл. 9–11.

(5) Банка може да преструктурира вземане само въз основа на мотивирано писмено предложение на вътрешния орган по чл. 4 от наредбата.

Глава пета

Надзор върху оценката и класификацията на рисковите експозиции и установените специфични провизии за кредитен риск

Отчети за класифицираните рискови експозиции и установените специфични провизии за кредитен риск

Чл. 14. (1) Банката съставя отчет за класифицираните рискови експозиции и установените специфични провизии за кредитен риск към последната дата на всяко тримесечие. Отчетът се представя в управление „Банков надзор“ на БНБ до 15-о число на месеца, следващ отчетния период.

(2) Банката представя в Българската народна банка и годишен отчет за класифицираните рискови експозиции и установените специфични провизии за кредитен риск като неразделна част от годишните надзорни отчети.

(3) Банката съставя консолидиран отчет за класифицираните рискови експозиции и установените специфични провизии за кредитен риск по реда на Наредба № 12 от 2007 г. на БНБ за надзор на консолидирана основа (ДВ, бр. 107 от 2007 г.).

(4) Банката поддържа актуални данни за оценката и класификацията на рисковите експозиции и специфичните провизии за кредитен риск, установени по реда на настоящата наредба.

Допълнителни сведения

Чл. 15. Подуправителят на БНБ, ръководещ управление „Банков надзор“, може да изисква от банките допълнителни сведения и аналитични разбивки по всяка позиция на отчетите, включително по отделна рискова експозиция.

Контрол за верността на данните

Чл. 16. (1) Органите за банков надзор при Българската народна банка извършват проверка за верността на съставените отчети по чл. 14, включително и чрез проверки на място.

(2) Одиторите по чл. 76, ал. 1 от Закона за кредитните институции извършват проверка и дават заключение за съответствието на изготвените от банката отчети по чл. 14 с изискванията на тази наредба.

Надзорна прекласификация на рисковите експозиции

Чл. 17. Органите за банков надзор могат да извършват прекласификация на рисковите експозиции, когато банките не са ги оценили и класифицирали според изискванията на тази наредба, както и да изискват установяване специфични провизии за кредитен риск на рисковите експозиции, съобразно настоящата наредба.

Мерки и санкции

Чл. 18. Когато отделна банка нарушава изискванията на тази наредба, подуправителят, ръководещ управление „Банков надзор“, налага предвидените в чл. 103 и 152 от Закона за кредитните институции санкции и принудителни административни мерки.

Допълнителна разпоредба

§ 1. По смисъла на тази наредба:

1. (Изм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.) „Приемливи обезпечения и гаранции“ са:
  - а) кредитната защита по глава шеста „Редуциране на кредитния риск“ и обезпеченията по чл. 39, ал. 2 от Наредба № 8 на БНБ от 2006 г. при използване на стандартизиран подход за кредитен риск, с изключение на кредитна защита, която получава 100 % или по-високо рисково тегло по смисъла на същата наредба;
  - б) недвижим имот, извън обхвата на чл. 39, ал. 2 от Наредба № 8 на БНБ, когато отговаря едновременно на следните условия:
    - аа) застрахован е срещу рисковете от погиване;
    - бб) върху него е учредена първа по ред ипотека в полза на банката;
    - вв) намира се в жилищна, административна, търговска или хотелска сграда;
    - гг) (отм. – ДВ, бр. 48 от 2011 г.);
    - в) (изм. – ДВ, бр. 48 от 2011 г.) урегулиран поземлен имот, върху който е учредена първа по ред ипотека в полза на банката.
2. „Държавен риск“ е вероятност от неплащане на задълженията или възпрепятстване трансфера на парични средства към вземания от субекти на конкретна държава по икономически, политически или други причини.
3. „Експозиция към отделна държава“ е експозицията на отделна банка или банкова група, състояща се от всичките ѝ вземания от лица на съответната държава.
4. „Лица, носители на общ риск“ са:
  - а) съпрузите;
  - б) лицата, едното от които упражнява контрол спрямо другото;
  - в) лицата, чиято дейност се контролира от трето лице или от негово дъщерно дружество;
  - г) лицата, които съвместно контролират трето лице или негово дъщерно дружество;
  - д) лицата, които са финансово (делово) обвързани по такъв начин, че при възникване на финансови проблеми в едното има вероятност другото или всички останали да изпитат затруднения при погасяване на задълженията си.
5. „Нетна реализуема стойност на обезпечение“ е продажната цена на актива на ликвиден пазар, намалена с допълнителните разходи, пряко свързани с освобождаването (продажбата) на съответния актив.
6. (Отм. – ДВ, бр. 21 от 2009 г.)

Преходни и заключителни разпоредби

§ 2. Тази наредба се издава на основание чл. 43 във връзка с § 13 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за кредитните институции и е приета с Решение № 16 от 3 април 2008 г. на Управителния съвет на БНБ.

§ 3. Наредбата влиза в сила от деня на обнародването ѝ в „Държавен вестник“ и отменя Наредба № 9 за оценка на рисковите експозиции на банките и за формиране на провизии за загуби от обезценка, приета от Българската народна банка на 19.XII.2002 г. (обн., ДВ, бр. 2 от 2003 г.; изм. и доп., бр. 71 от 2003 г., бр. 11 от 2004 г., в сила от 1 април 2004 г., бр. 37, 62 и 93 от 2005 г., бр. 19 и 102 от 2006 г., бр. 7 от 2007 г.).

§ 4. Първият отчет по тази наредба следва да бъде представен в БНБ с данни към 30 юни 2008 г.

§ 5. Подуправителят на БНБ, ръководещ управление „Банков надзор“, дава указания за прилагането на тази наредба.

НАРЕДБА

за изменение на Наредба № 8 от 2008 г. за оценка и класификация на рисковите експозиции на банките и за установяване на специфични провизии за кредитен риск

(Обн. – ДВ, бр. 48 от 24 юни 2011 г.)

.....

Преходни и заключителни разпоредби

§ 3. Тази наредба се издава на основание чл. 43 във връзка с § 13 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за кредитните институции и е приета с Решение № 50 от 9 юни 2011 г. на Управителния съвет на Българската народна банка.

§ 4. Първият отчет по тази наредба съгласно настоящите изменения следва да бъде представен в БНБ с данни към 30 юни 2011 г.